

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type:

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 27.08.2024

Kabul Tarihi / Date Accepted: 15.10.2024

Yayın Tarihi / Date Published: 31.12.2024

İntihal | Plagiarism

Bu makale, iThenticate yazılımına taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir./ *This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.*

Değerlendirme | Peer-Review

İki Hakem / Çift Kör Hakem

Double anonymized - Two External

Atıf | Citation

Park, H. (2024). Kore'deki "Mago Halmi" ile Türk Dünyasındaki "Umay Ana"nın Karşılaştırılması. *ÇAKÜTAD*, 4 (2), 158-170.

Telif Hakkı | Copyright

(CC BY-NC 4.0) Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır./ *Licensed under the (CC BY-NC 4.0) International License.*

Etik Beyan | Ethical Statement

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği ve yazarının sorumluluğunda olduğu beyan olunur./ *It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.*

Etik Kurul İzni/Ethics Committee Permission

Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir. Yaşayan hiçbir canlı (insan ve hayvan) üzerinde araştırma yapılmamıştır./ *Ethics committee permission is not required for this study. No research has been conducted on any living creature (human or animal).*

Finansman ve Çatışma Beyanı | Grant Support and Conflict of Interest

Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır./ *The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.*

Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması olmadığını ve yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder./ *The author of the article declares that there is no financial conflict of interest with any institution, organization, or person related to this study and that there is no conflict of interest between the authors.*

KORE'DEKİ "MAGO HALMİ" İLE TÜRK DÜNYASINDAKİ "UMAY ANA'NIN KARŞILAŞTIRILMASI

The Comparative on Grandmother Mago in Korean and Umay Mother in Turkic World

Hyunjoo PARK
Dr., TÜRKİYE, tarsus99@hanmail.net

Öz

Mitler yalnızca tarihsel gerçeklerin yansıması olmayıp aynı zamanda gerçekçi ve gerçekçi olmayan mesajlar ile iç içe geçmiş, insanların dünya görüşünü ve bilinçdışı arzularını da kapsamaktadır. Arkeolojinin gelişmesiyle birlikte günümüzde birçok bilim insanı, yazının icadından önce yaşayan insanların sırlarının aktararak kodlandığı mitlerin anlamlarını çeşitli yöntemler kullanarak ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Kore ve Türk mitlerinde pek çok tanrıça karşımıza çıkmaktadır. Kore tanrıçaları arasında antik çağlardan beri Kore Yarımadası'nda evreni yaratan bir dev tanrıça olarak aktarılan Mago Halmi vardır. Bu aktarımdaki dev kelimesi, insan yeteneğinin ötesindeki tanrısallık anlamına gelebilir. Kore mitolojisindeki bir varlık olan yaratıcı tanrıça Mago zaman içinde değişimlere uğramıştır. Türkler, göçebe bir yaşam sürmüş ve geniş bir alanda etki bırakmışlardır. Tarih boyunca Çin Seddi'nden Avrupa'ya göç ederken gittikleri her yerde Türklerin izlerine rastlamak mümkündür. Türk Dünyasındaki Umay'ın mitolojik varlığı, Türk mitolojisindeki işlevlerine göre değerlendirildiğinde farklı rollerde karşımıza çıktığı gibi kimi zaman da insan dışındaki cansız nesnelere kişileştirilmiş ve antropomorfizme uğramış biçimleriyle de görülmektedir. Bu nedenle Kore ve Türk tanrıça mitleri karşılaştırılırken öncelikle hem Kore hem de Türk mitolojisindeki Mago ile Umay adlı mitolojik varlıkların tarihsel süreçteki ortaklık/benzerliklerine veya farklılıklarına odaklanılmalıdır. Mago mitini araştırdığımız zaman aralığı sözlü gelenek dönemi olduğundan nesilden nesile aktarılırken bölgelere göre farklılıklar görülmektedir. Bu çalışmada öncelikle Mago ve Umay mitolojik varlıklarının adları etimolojik olarak incelenmiştir. Ardından iki tanrıçanın rolleri yaratıcı tanrıça, çocuk doğuran tanrıça ve koruyucu tanrıça başlıkları altında değerlendirilmiştir. Son olarak da Kore mitolojisindeki yaratılış

tanrıçası Mago'nun şeytana dönüşmesi ile Umay Ana'nın Albastı'ya dönüşmesi karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mago, Umay, Tanrıça, Koruyucu, Kötü Ruh.

Abstract

Myths are not only reflections of historical facts, but also complex narratives interwoven with both realistic and unrealistic messages, encompassing people's worldviews and unconscious desires. With the developments in archaeology, many scientists today are striving to uncover the meanings of encoded myths, which convey the secrets of people who lived before the invention of writing, using various methods. In both Korean and Turkish myths, numerous goddesses are prominent figures. Among the Korean goddesses, Mago Halmi is depicted as a giant goddess who has created the universe on the Korean Peninsula since ancient times. The term "giant" may symbolize divinity beyond human capabilities. The creator goddess Mago in Mago mythology has undergone many changes over time. The Turks, who lived a nomadic lifestyle, have left their mark over a wide area. From the first time they appeared in history, their traces can be found from the Great Wall of China to Europe. When the mythological presence of Umay in the Turkic World is evaluated according to its functions in Turkic mythology, it is seen in different roles, and sometimes it is also seen in personified and anthropomorphized forms with non-human inanimate objects. For this reason, when comparing Korean and Turkish goddess myths, first of all, the commonalities/similarities or differences of the mythological beings named Mago and Umay in both Korean and Turkish mythology in the historical process should be focused on. Since the time period of the Mago myth is the period of oral tradition, there are regional differences in its transmission from generation to generation. In this study, first of all, the names of Mago and Umay mythological beings are examined etymologically. Then the roles of the two goddesses are evaluated under the titles of creator goddess, childbearing goddess and protective goddess. Finally, the transformation of Mago, the goddess of creation in Korean mythology, into the devil and the transformation of Mother Umay into Albastı are discussed comparatively.

Keywords: Mago, Umay, Goddess, Guardian, Evil Spirit.

Giriş

Eski zamanlarda doğa olaylarının tanrının iradesiyle gerçekleştiğine inanılırdı. Bu nedenle eski insanlar O'nun iradesine saygı duymuşlar ve sosyal yaşamlarını ona göre düzenlemişlerdir. Bu şekildeki tanrıların doğa ve sosyal fenomenler hakkındaki hikâyelerine mit denir. Mitler her zaman insanların ilgi ve merakına konu olmuş, edebiyatın, sanatın ve medeniyetin yaratıcı kaynağı olmuştur. Tarih boyunca aktarılan mitler, hayatımızda her zaman var olmuştur ve yaşarken yarattığımız değerlerin ve dünya

görüşünün kaynağı olarak görülmüştür. Bu nedenle mitoloji insanlık tarihî çalışmaları için çok önemli bir bilgi kaynağıdır (Chung, 2009, s. 1-2).

Kore ve Türk mitlerinde pek çok tanrıça karşımıza çıkmaktadır. Kore tanrıçaları arasında Mago Halmi, antik çağlardan beri Kore Yarımadası'nda evreni yaratan bir dev tanrıça olarak aktarılmıştır. Dev kelimesi, insan yeteneğinin ötesindeki tanrısallık anlamına gelebilir (Yoon, 2013, s. 145). Mago hakkındaki ilk edebî kayıt, Silla Hanedanlığı döneminde Jesang Park tarafından yazıldığı söylenen “Jingsimrok”un¹ bir kısmı olan “Budoji”de (符道誌)² bulunmaktadır. Budoji “göğün iradesine göre yaşayan şehir hakkında bir kayıt” anlamına gelir ve Budo, Dangun’un ülkesi olan günümüzdeki Kore’yi ifade eder. Bu kitabın orijinal nüshası bulunamamıştır. 1953 yılında Jesang Park’ın soyundan gelen Geum Park³ tarafından kendi anılarına dayanarak yazılmış bir kitap olduğundan dolayı sahte olduğu konusunda tartışmalar hâlâ devam etmektedir. 1986’da, Eunsoo Kim’in bunu Korece’ye çevirip yorumlayarak bir kitap olarak yayınlamasının ardından birçok Koreli tarafından Mago mitolojisine yeniden ilgi duyulmaya başlanmıştır.

Türkler uzun süre göçebe bir yaşam sürmüş ve geniş bir alanı etkilemişlerdir. Tarihte ortaya çıktıklarından beri Çin Seddi’nden Avrupa’ya göç ederken gittikleri her yerde izlerine rastlamak mümkündür. Türklerde çocukları koruyan bir tanrıça olarak bilinen Umay Ana’nın ilk kaydı Orhun Yazıtları’nda yer almaktadır, ancak sözlü kültürde çok daha eski

---

¹Zihni temizleyen bir kitap anlamına gelir. İlki Budo bölümü olmak üzere 15 bölümden oluşur.

²Budoji Kitabı’nın, Silla Kralı Nulji döneminde Jesang Park (MS 363-419) tarafından yazıldığı bilinmektedir. Bu eser Kore’nin kuruluşundan, yazıldığı Silla dönemine kadar uzanan Kore eski tarihini ve Seondo fikirlerini içermektedir. Jesang Park tarafından yazılmış orijinal bir metin günümüze ulaşmadığı için Budoji Kitabı’nın gerçekliği bugün tartışılmaktadır. Budoji’nin ne zaman yazıldığına ve yazarına dair net bir tarihî kanıt olmadığı yönünde bu kitap üzerinde bir tartışma vardır. Dolayısıyla, tarihçilerin iddia ettiği gibi modern zamanlarda yazılıp yazılmadığının gelecekte kanıtlanması gerekmektedir. Ancak bugün piyasada 1986 yılında Eunsoo Kim tarafından Çince’den Koreceye tercüme edilip yorumlanan bu kitap da dahil olmak üzere pek çok kitap bulunmaktadır ve kamuoyunda kitaba yönelik büyük bir ilgi vardır. Dolayısıyla tarihçilerin 'Budoji' ve 'Hwandanggogi'yi görmezden gelmesi ve Kore’nin bu eski kroniklerini tanımaması bir hata olabilir (Kim, 2014, s. 20). Mago miti birçok tarihçi tarafından gerçek kabul edilmiş olsa da orijinal metin elden ele ulaşmadığı için sahte olduğuna iddia eden tarihçiler de vardır. Bununla birlikte, Halk bilimi teorilerinden biri olan “fakelör” da bir folklor teorisi-dir. Başka deyişle gerçek olmayan fakelörün da folklorlarda çalışma konusu olduğu anlamına gelmektedir.

³Geum Park (朴錦), Kore’nin Japon işgali döneminde Dong-A gazetesinde muhabirlik yapıyordu. Jesang Park’ın nesiller boyu saklı kalan orijinal el yazması, Kore Savaşı sırasında memleketi Hamgyong Eyaleti, Muncheon’da geride bırakıldı. Sonra, 1950’den 1953’e kadar onun küçüklüğünden beri ezberlediği Budoji eseri kendi anılarına dayanarak yazılmıştı.

olduğu tahmin edilmektedir. Türkler tarihsel süreçte pek çok farklı coğrafyada göç yoluyla var olurken aynı zamanda farklı dinlere de mensubiyet geliştirmişlerdir. Bununla birlikte söz konusu göçlerde buldukları her yeni coğrafyaya sözlü kültürlerini de taşımışlardır. Bunların arasında Umay Ana ile ilgili başta halk inanışları olmak üzere sözlü kültür birikimlerini de günümüze kadar muhafaza etmişlerdir. Bu çalışmada da Mago ile Umay Ana bir nevi tanrıça olarak ait oldukları kültürün anlatı geleneğindeki rollerine göre karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

1. Mago ve Umay İsimleri

Kore'de Mago Halmi için, göğü ve yeri yaratan bir yaratılış tanrıçası, hayata ve bolluğa başkanlık eden doğum tanrıçası ve aynı zamanda dev bir büyükanne gibi isimlerle hitap edilir (Kang, 2021, s.70). Bölgesel bir varyant olan Mago, başlangıçta dünyayı yaratan ya da dağları ve nehirleri oluşturan bir tanrıça olarak aktarılmıştır (Kim, 2014, s. 193). Budoji'ye göre Mago, dünyanın en yüksek kalesi olan Mago Kalesi'nde (麻姑城) yaşamıştır ve cinsel ilişki olmadan çocuklar doğurmuştur, böylece insan tarihî başlamıştır (Park, 2022, s. 17). Mago mitolojisindeki yaratıcı tanrıça uzun zamandır nesilden nesile aktarılmakta, ancak tanrısal statüsü düşürülmüş ve sadece bebeklerle ilgilenen doğum tanrıçası Samsin Halmi'ye dönüşmüştür (Kang, 2021, s. 70). Mago Halmi'ye, Kore'nin her bölgesinde farklı şekilde hitap edilir. Jeju Adası'nda Seolmundae Halmi, batı kıyısında Gaeyang Halmi, Gyeongsang-do'da Gaenggu Halmi, Gangwon-do'da Seogu Halmi, Jiri Dağı'nda Meryem Ana, Samsin Halmi ve Nogo (yaşlı kadın) gibi temsili isimleri vardır (Won, 2013, s. 12). Bu isimlerin bölgesel özelliklere göre farklı şekilde adlandırıldığı veya sözlü olarak aktarıldıkça değiştirildiği tahmin edilmektedir.

Eski Türkler Umay Ana'ya inanırlardı. Buna Kırgızlarda Umay-Ene, Özbeklerde Umay-Ana, Hakaslarda Umay, Altaylarda Umay ve Ana Maygü, Aka Ene, Yakutlarda ise Ayısıt/Ayzıt adı kullanılmıştır (İnan, 1976, s. 23). Umay Ana genel olarak Türk kültüründe hamile kadınları ve yeni doğan bebekleri koruyan bir tanrıça olarak bilinir. Altay'ın Sagay halkına göre, Umay Ana'nın yardımıyla kadınlar gebe kalır, doğum yaparlar (Geybullayev; Rızaeva, 1999, s. 216). Kaşgarlı Mahmut'un "*Dîvânu Lugâti't-Türk*"ünde, Umay kelimesi ve onunla ilgili halk inancında, Umay Ana'ya tapan annelerin erkek çocuk doğuracağı anlatılır (Ercilasun; Akkoyunlu, 2018, s. 61, 921). Orhun Yazıtları'nı yorumlayan Tekin'e göre Umay kelimesi anne (ög), katun ve kut olarak açıklanıyor. Orhun Yazıtları'nda adı geçen Umay, Gök Tanrı ile aynı kabul edilir ve yeryüzündeki tüm canlıların hamisi, ruhun koruyucusu, sonsuz yaşam ve bereket veren tanrıça olarak anlaşılabilir (Tekin, 2010, s. 31-33).

1.1. Mago ve Umay'ın Etimolojisi

Mago ve Umay kelimelerinin etimolojisinin ve anlamlarının mitolojisinin dil bağlamında incelenmesi oldukça önemlidir. Çünkü Kore ve Türk mitolojisinin etnolojik ve folklorik unsurlarının çekirdeğini oluşturmaktadır.

Mago (麻姑) kelimesinde “Ma (麻)” kenevir ve “Go (姑) kadın” anlamına gelir. Bunlar dolaylı olarak ma, anne anlamına, go ise tanrıça anlamına gelir. Dolayısıyla Mago, yaratılışın ana tanrıçasıdır ve Samsin Halmi anlamını taşır (Park, 2014, s. 40). Jung’a göre Mago Samsin Halmi, parlaklığın ve varoluşun özüdür. Geometrik olarak “bir, üç (1, 3)” olarak adlandırılır, “bir (1)” tanrıdır ve “üç (3)” Samsin olarak kişileştirilmiş, “Tanrı Samsin” de aynı anlamda kullanılmıştır. Ayrıca “Tanrı ve Samsin” temel yaşam enerjisidir ve her şey buradan yaratıldığı için onlara anne, büyükanne denir. Halmi aslında Han (bir, büyük, bol) annedir ve Çince karakterlerde Ulu Ana, Kutsal Ana olarak ifade edilir. Dolayısıyla Mago Halmi, “Mago Samsin Halmi” olarak adlandırılan “Tanrı Samsin”dir (Jung, 2013, s. 100-101). Böylece Halmi (Büyükanne) kelimesi bu şekilde kutsal ve asil bir tanrı anlamına gelen Korece kökenli kelimedir.

Umay kelimesinin etimolojisi, Uygurcada anne anlamına gelen “Um/Uma”, eski Türkçede ruh/kuş anlamına gelen Um/Uma ve tanrı, anne, çocukların koruyucusu, bereket anlamına gelen “ay” kelimelerinin birleşiminden oluşmakta ve güçlü bir ilahî ifade etmektedir (Bayat, 2007, s. 74-78). Orkun, “Umay” kelimesinin etimolojisinin Sanskrit dilinde araştırılmasını önererek, Sanskritçede Uma'nın tanrı olarak anıldığını belirtir. Uma, Tibetçede anne anlamına gelmektedir (Yeşilyurt, 2019, s. 71). İna-yet ve Öger, Çince kaynaklara dayanarak Umay kelimesinin “um” ve “ay” kelimelerinden oluştuğunu, um'un kadın cinsel organı anlamına gelen “am/em” şeklinde telaffuz değişikliği olduğunu ileri sürmektedir. “Ay” kelimesi kadınlığı ve kadını simgelemektedir ve “bereket tanrıçası”na tapınma fikrine dönüşmüştür. Kadın cinsel organı eski Türkçede ömmü, modern Kazakçada ammyı veya amıy ile ilgili olup, Tatar Türklerinde “akraba” veya “kardeş” gibi kendilerine çok yakın olan kişilere amıy denilmektedir. Araştırmacılar bunların etimolojisini “annelik” anlamına gelen ve eski anaerik topluma kadar uzandığını vurgularlar (İna-yet ve Öger, 2009, s. 1184). Ayrıca Osmanlı dönemi Divan edebiyatında “Uma” kelimesi anne anlamında da kullanılmıştır (İna-yet, 2008, s. 8).

1.2. Halmi ve Umay Kelimleri Arasındaki Bağlantı

Mago'nun “ma”sı anneyi temsil eden bir kelimedir. İsa'nın annesi Mer-yem, Buda'nın annesi Maya, Hindistan'ın Mayaları, Meksika'daki Yuca-tan Yarımadası'ndaki Maya uygarlığı, Mu İmparatorluğu'nun Mu'su ve

Nagaların "Na"sı da aynı zamanda anne anlamına da gelir (Chung, 2009, s. 36). Ayrıca anne anlamına gelen kelimeler arasında Mançurcada eme, Japoncada omo ve Korecede eomi yer almaktadır (Chung, 2010, s. 82). Antik Türklerde Umay Ana, Ana Tanrıça olarak topraklara hükmeden yaşam tanrıçasından doğmuştur. Kuzey Moğolistan'da, Karadeniz'de, Baykal Gölü çevresinde şamanlara Eomai veya Omai denildiğini bildirilmiş ve Umay kelimesinde Mago'nun izlerinin görüldüğünü tespit edilmiştir (Park, 2014, s. 61). Doğu Türkistan'ın güney bölgesinde yer alan Hoten'in yerel lehçesinde plasenta "omay" olarak telaffuz edilmektedir (Gopuri, 2005, s. 336-337).

Plasentaya Korecede "tae" veya "sam", Türkçede ise "umay" adı verilmektedir (Park, 2024, s. 244). Korecede sam veya tae, fetüsü çevreleyen hücre zarı olan plasenta anlamına gelir ve aynı zamanda göbek kordonu ve rahmi de ifade eder (Kim, 2011, s. 153). Dolayısıyla "Sam", Türkçede "umay" ile aynı anlama gelmektedir. "Dîvânu Lugâti't-Türk"te Umay kelimesi plasenta, çocuğun eşi, rahim ve göbek bağı anlamlarına gelmektedir (Güngör, 2016, s. 21). Bu bağlamda Samsin Halmi ve Umay Ana isimlerinin de kadın rahmi ile ilişkilendirilmesi oldukça ilginç ve dikkat çekicidir. Vurgulamak istediğim şey, her iki halkta da bebeği ve anneyi koruyan tanrının adı, kadının rahminin adı ile aynıdır. Kore lehçelerinde annenin farklı biçimleri vardır, daha ayrıntılı açıklamak gerekirse bölgesel lehçeler bulunmaktadır. Dolayısıyla Umay'a benzeyen Omany veya Omay'ın da olduğunu görebiliriz. Mago ve Umay'ın aynı etimolojiye ve aynı anlama sahip olduğu varsayılabilir.

2. Mago ile Umay Ana'nın İşlevi ve Değişimi

2.1. Yaratıcı Tanrıça: Mago Samsin ve Ak Ana - Umay

Mago, Kore'de sözlü gelenek ve edebiyatta yaratılış tanrıçası olarak bilinir. Mago adı, Kore Yarımadası'nın her yerinde görülmekte ve onunla ilgili kayıtlar antik çağlardan günümüze kadar bulunabilmektedir. Bunlar; mit, halk masalları, destansı şaman şarkıları gibi sözlü kültürde ve edebî kaynaklarda da bulunmaktadır (Kim, 2014, s. 2). Mago hakkındaki kaynakların ortak noktası, onun dağları ve nehirleri yaratan bir dev olarak tanımlanmasıdır. Devın yaratılışında büyüklüğü özellikle vurgulanmıştır. Mago'nun eteğinde taşlar ve kayalar taşıyıp onları adalar yaratmak için düşürdüğünden ve fizyolojisi de normal bir insaninkinden farklı olduğundan, devın yaratılış biçimi özellikle muazzamlığıyla vurgulanır; idrarını yaptığı yerler nehirlerle ve vadilere dönüşür (Kim, 2014, s. 199). Böylece Mago'nun başlangıçta dünyayı yaratan bir tanrıça ya da dağları ve nehirleri oluşturan bir tanrıça olduğu aktarılmaktadır.

Türklerde Umay Ana'ya tapanların erkek çocuk doğuracağı ve bundan dolayı Umay Ana'nın yaratılışta rol oynadığına inanılır. Ama o aynı zamanda dağları ve nehirleri oluşturan yaratılış tanrıçası mıdır?

Altay mitine göre Altay panteonunda iki kadın tanrıça vardır. Bunlar “Ana Maygil” ve “Akene”dir. Akene, yani Ak Ana, yaratılışa ilham veren ruhtur ve Altay mitolojisinde yaratıcı olarak bilinen erkek tanrı Ülgen'e yaratılışın gücünü ve ilhamını verdiği söylenir. Ana Maygil ise vatani koruyan halkın ana ruhu olarak da bilinir (İnan, 1976, s. 27). Beydili'ye göre Teleutlar “Ak Ana”nın Kutsal Ana, Yaratılışın Anası olduğunu söylerler (Beydili, 2014, s. 24-25). Bu Ak Ana'nın “Umay” ile ilişkili olması mitolojik varlığın dönüşümünü göstermektedir. Ak Ana'nın ismi beyaz anlamında ışığı, güneşi veya ateşi simgelemektedir (Çoruhlu, 2001, s. 101). Umay Ana da Ak Ana gibi beyaz saçlı ve beyaz kıyafetli olarak tasvir edilmektedir (Kayabaşı, 2016, s. 222). Başlangıçtaki yaratıcı Ak Ana'nın yerini zamanla Umay'ın aldığını ve Türklerin İslam'ı kabul etmesinden sonra da Umay Ana'nın yerini Fatma Ana'nın aldığını söylenebilir.

Mago mitolojisine göre Mago'nun soyundan gelen Hwanin (桓因), ışık tanrısı olarak tanımlanıyor ve onun torunları olan Koreliler, beyaz giysiler giymekten hoşlanan “Beyaz giysiler giyen halk” olarak biliniyor (Choi, 2021, s.19). Budoji'yi yorumlayan K.H.Jung, “Mago Samsin”i ışık olarak ifade eder ve bu ışığın başlangıçtaki "parlaklığın" özü olduğunu söyler (Jung, 2021, s. 11). Bu nedenle iki tanrıça Mago ve Umay, ışık, yaşam enerjisi tanrıları olarak görülebilir ve yaratıcı işlevlere sahiptir.

2.2. Doğum Tanrıçası

Doğum, hem annenin hem de bebeğin hayatının risk altında olabileceği zor bir dönemdir. Tıp biliminin gelişmediği bir dönemde doğum sırasında birçok anne ve bebek hayatını kaybettiği için Samsin Halmi'nin yardımına ihtiyaç duyuldu. Koreliler, hamilelik, doğum ve çocuk bakımının tüm süreçlerinde yer alan bir tanrıça olan Samsin Halmi'nin, sadece çocukları korumakla kalmayıp, aynı zamanda doğum sırasında annenin acısını dindirerek çocuğun sağlıklı büyümesine yardımcı olduğuna inanırlar. Bu nedenle çocuk sahibi olmayan kadınlar, çocuk sahibi olmak için veya hasta çocuğunu iyileştirmesi için Samsin Halmi'ye dua ediyorlardı (Kim, 2015, s. 130-131). Ayrıca Koreliler, bebek doğduktan sonra üç hafta boyunca bebeğin sağlığı ve uzun ömürlülüğü için beyaz pirinç ve deniz yosunu çorbasıyla Samsin Halmi'ye sofrayı kurup dua ederler (Jung, 2021, s. 53). Koreliler uzun zamandır Samsin Halmi'nin bebekleri kutsayan ve onları dünyaya getiren tanrıça olduğuna inanmaktadır.

Türklerde doğumdan sonra kadınları ve çocukları koruyan tanrıça Umay ile ilgili âdetler görülebilmekte ve günlük hayatla iç içe geçmektedir.⁴ Bugün Umay ile ilişkilendirilen inançlardan biri de Türk çocuklarının vücutlarındaki mavi noktaların "Umay Ana'nın el izleri" olarak adlandırılması, uğurlu ve kutsal olduğuna inanıldığıdır. Yani mavi benekli doğan çocukların mutlu ve şanslı olduğuna inanılıyor. Çünkü bu lekeler "Umay Ana'nın el izleridir" (Potapov, 1996, s. 226). Umay Ana'ya dair bu halk inancı, Türklerin İslam'a geçmesiyle birlikte Umay Ana'nın el izinden Fatma Ana'nın el izine dönüşerek halklar arasında varlığını sürdürmektedir (Çobanoğlu, 2020, s. 136). Kore'de yeni doğan bebeklerin çoğunun vücudunda mavi lekeler bulunur. Sebebi ise Samsin Halmi'nin bebeğin anne karnından hızlı bir şekilde çıkmasını sağlamak için bebeğin poposuna vurmasıdır (yna.co.kr). Buna Moğol lekesi veya Samsin lekesi de deniliyor. Samsin Halmi'nin bebeğin poposuna vurmasıyla bebeğe ruh verildiği söyleniyor. Bu hikâyenin gösterdiği sonuç, Samsin Halmi doğum tanrıçası ve yaşam tanrıçası olduğudur (Seo, 1970, s. 215).

Bu çalışma kapsamında yapılan inceleme göstermiştir ki Mago ve Umay çocukların koruyucularıdır. Özellikle doğum ve doğum sonrası dönemde kadınlarla yakın ilişkiler içinde oldukları görülebilir. Yukarıda belirtildiği gibi, "plasenta"ya Korelilerde "Sam" ve Türklerde "Umay" denilmesi, hayat kaynağının onlara bağlı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

2.3. Şeytan veya Kötü Ruh

Mago Halmi, Kore Yarımadası boyunca bölgeye göre farklı isimlerle aktarılmıştır. Gangwon Eyaleti, Samcheok'ta, yaratıcı tanrı veya koruyucu tanrıdan farklı olarak Mago Halmi vardır. O insanlara zarar veren farklı bir varyant olan Seogu Halmi veya Şeytan Halmi adı verilen olumsuz, kötü bir Mago Halmi olarak tasvir edilir. Bu, bir tanrıçanın şeytana dönüşmesinin temsili bir örneğidir. Seogu Halmi'nin kötü bir ruhu ve onun şeytana benzeyen bir görünümü vardır. Onun erkekleri büyülediği, çocukların kızamıktan ölmesine neden olduğu ve halkın servetini başıslamaması hâlinde köye zarar verdiği söyleniyor. Bu sorunu çözen kişi, Jinhoo Choi adında iyi bir erkek evlattır. Sihirli güçlere sahip olan Seogu Halmi'nin ona hiçbir direnç göstermeden Jinhoo Choi tarafından öldürüldüğü bilinir (Kwon, 2014, s. 507-544).

Taehyo Kwon'ya göre Mago'nun kötü ruha dönüşmesi, Kore ataerkil Konfüçyüsçü toplumun, göğü ve yeri yaratan Mago'yu tanrıça olduğu için kötü bir varlık hâline getirerek onun gücünü ortadan kaldırmaya çalışması olduğunu söylüyor. Bu bağlamda Mago, evreni yaratan dev bir tanrıçadan

⁴ Bkz. Çobanoğlu, 2020.

topluma ve dine dayanarak bir değişime uğramak zorunda kalmıştır. Yaratılış Tanrıçası, zamana, siyasi ve toplumsal koşullara bağlı olarak kötü bir tanrıça olarak karşımıza çıkar. Bu süreçte orijinal yaratılış mitinin kayıp bir masal ya da hikâye hâline geldiği söylenebilir (Kwon, 1998, s. 231).

Kore'de Seogu Halmi'nin halk inanışlarındaki bu işlevine karşılık olarak Türk dünyasında hemen her bölgesinde doğum sonrasında kadınlara ve bebeklere zarar veren Albastı vardır. Albastı kötü bir ruhtur ve Umay Ana'nın bir dönüşümü olarak Kara Umay ve alkarısı dâhil olmak üzere başka birçok isme sahiptir (İnan, 1976, s.169). Bu kötü ruhların özelliği, insanın ruhunu çalmalarıdır ve daha da korkutucu olanı Albastı'nın doğum sırasında ve doğum sonrası dönemde bir çocuğun veya annenin karaciğerini çalmasıdır. Bir başka inanişe göre ise hamile kadınlara işkence edip düşük yapmalarına neden olmaktadır. Bugün bile Türk halkı Albastının varlığına inanmakta ve bunu önlemek için birçok uygulama gerçekleştirmektedir (Çobanoğlu, 2020, s. 137). Türkler, Albastı geceleri ortaya çıktığı için anneyi asla yalnız bırakmazlar, doğum sonrası lohusalık döneminde ışıkları sürekli açık tutarlar. O, özellikle erkeklerden korkan ve evde bir erkek varken ortaya çıkmadığı söylenen dişi bir hayalettir. Bu nedenle lohusanın odasına Albastının yaklaşmasını engellemek için ataerkil toplumunun simgeleri olan bıçaklar, makaslar, yaylar ve oklar yerleştirilir veya kıyafetlere iğneler takılır (İnayet ve Öger, 2009, s. 1186-1187). Çobanoğlu'na göre Albastının eski Türk halkının ana soylu bir toplumdan baba soylu bir topluma geçiş döneminde ortaya çıkmıştır. Çobanoğlu'na göre ataerkil bir toplumda kadının etkisini azaltmak için yaratılan bir geçiş döneminin ürünüdür (Çobanoğlu, 2020, s.137-138).

Bu bağlamda tanrıçanın kimliği sabit olmayıp, çeşitli unsurların etkileşimi yoluyla sürekli yaratılan ve değişen halk biliminin bir ürünüdür. Özellikle tanrıçanın en önemli özü, kadın ve erkek arasında sosyal ve kültürel olarak inşa edilen rollerdeki farklılıklarla derinden ilişkilidir. Her şeyden önce, Türk toplumunda Demir Çağı'ndan sonra anaerkil toplumdan ataerkil topluma geçişin ataerkilliği daha da güçlendirmesi, Kore'de Joseon Hanedanlığı döneminde Konfüçyüsçülük'te tanrıçaların hayaletlere ya da kötü ruhlara dönüşmesinin ataerkilliğin temsili bir göstergeleri olduğu söylenebilir. Kore'nin erkek merkezli Konfüçyüs kültürü, Mago'nun kötü Seogu Halmi'ye dönüşmesinde belirleyici rol oynamıştır. Türklerde avcı-toplayıcı yaşamdan Demir Çağı'na geçiş sürecinde Umay Ana, Albastı adında kötü bir ruha dönüşmüştür.

Günümüzde yaratıcı olan tanrıçalar, çocukların koruyuculuğundan insanlara zarar veren kötü bir ruha doğru dönüşüm profili göstermiştir. Yaratılış tanrıçaları Mago ve Umay Ana'nın işlevlerinin zamanla azaldığı gözlemlenmiştir. Her iki kültürde de çocukları koruyan, onların hayatlarını-

dan, hastalıklarından ve kaderlerinden sorumlu olan tanrıçalar Mago Samsin ve Umay Ana'dır.

Sonuç

Kore ve Türk dünyasında pek çok tanrıça mitleri bulunmaktadır. Bu mitlerden Kore tanrıçası Mago ve Türk tanrıçası Umay, günümüzde yaygın olarak doğum tanrıçası, başka deyiş ile annelerin ve çocukların koruyucuları olarak bilinmektedir. Dolayısıyla Mago ve Umay aynı işleve sahip çocukların koruyucu tanrıçalardır.

İlginç olan, her iki halkta da bebekleri ve anneleri koruyan tanrıçaların isimlerinin kadın rahmi ile ilişkilendirilmesidir. Yani plasentanın Korecede "tae" veya "sam", Türk dilinde ise "umay" olarak adlandırıldığı bir kez daha vurgulamak isteriz. Ayrıca anneye Kuzey Kore lehçesinde Omany veya Omai denir. Bu, Umay'a benzer bir telaffuza sahiptir. Halmi'nin etimolojisi 'Han Eomi' olduğundan, iki kelimenin aynı kökene sahip olduğu ihtiyatlı bir şekilde varsayılmaktadır.

Kore'de Mago'nun, Türklerde ise Umay Ana'nın rollerinin yaratıcı tanrıça, doğum tanrıçası ve koruyucu tanrıça olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Mago'nun Seogu Halmi, Umay'ın ise Albastı olarak kötü varlıklara dönüştüğü görülmüştür. Tarih boyunca o dönemin şartlarına göre nasıl yaratıcı bir tanrıçanın zamanla küçümsenerek olumsuz hâle getirildiği ortaya konmaya çalışılmıştır. Yaratıcı tanrıçaların kötüye dönüşmelerinin nedenlerinden birinin, anaerkil toplumdan ataerkil topluma geçişte bir geçiş töreni vazifesi gördüğü anlaşılmaktadır. Özellikle Kore'de Joseon Hanedanlığı döneminde erkeklere güç veren Konfüçyüsçülük, devlet dini hâline geldiğinden tanrıçaya yönelik baskıların da bu dönüşümde etkili olduğu söylenebilir. Bu değişim, anaerkil toplumdan ataerkil topluma geçişin ardından iki ülke arasında ortak bir kültürel unsur olarak görülebilir.

Kaynakça

- Bayat, F. (2007), *Türk Mitolojik Sistemi 2 (Kutsal Dişi-Mitolojik Ana, Umay Paradigmasında İlkel Mitolojik Kategoriler-İyeler ve Demonoloji)*, İstanbul: Ötügen Yayınları.
- Beydili, C. (2004), *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük* (Çev. Eren, Ercan), Ankara: Yurt Kitap-Yayın.
- Choi, S. M. (2021), *A Study on the Korean Village Rites, Viewed from Northeast Asian Heaven Ritual (祭天) Culture*, Uluslararası Beyin

Eğitimi Enstitüsü: Kore Çalışmaları ve Kore Çalışmaları Doktora Tezi.

- Chung, Y. K. (2009). “Han Milleti’nin Tarihî Yerlerinin Efsaneleri ve Mitleri”, Tekmin Korebilimi Enstitüsü, *Kore Çalışmaları Araştırma Dergisi*, Sayı 4: 1-55.
- Chung, Y. K. (2010). “The birthplace of human history at the Mago gynecocratic queendom in the Pamirs -To pursue the origin of Dongyi’s history and culture”, Tekmin Korebilimi Enstitüsü, *Kore Çalışmaları Araştırma Dergisi*, Sayı 6: 73-100.
- Çobanoğlu, Ö. (2020), “Türk Mitolojisinde Anaerkil Dönem”, *Türk Söz İle Kültür Varlıklarının İzinde, Türk Bilim Araştırmaları Dizisi I*, İstanbul: Kutlu Yayınevi. p.117-160.
- Çoruhlu, Y. (2001), “Göktürk Sanatında dinî nitelikli heykeller ve tasvirler”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Ankara, p. 95-146.
- Ercilasun, A. & Akkoyunlu, Z. (2018), *Divân-ü Lügati’t-Türk*, (Kaşgarlı, M), TDK yay. Ankara.
- Geybullayev, G; Rızayeva, V. (1999), “Eski Türklerde Umay Tanrıçası”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, Sayım III, p. 215-218.
- Gopuri, G. (2005), “Uygur Şiveleri Üzerine”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 5(2): 335-338, İzmir.
- Güngör, H. (2016), *Türk Bodun Bilimi Araştırmaları*, Bilge kültür sanat, İstanbul.
- İnan, A. (1976), *Eski Türk Dini Tarihi*, İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İnayet, A. (2008), “Divân-ü Lügati’t-Türk’te Doğumla İlgili Örf, Adet ve Ritüeller”, *Uluslararası II. Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. p.1-11.
- İnayet, A. ve Öger, A. (2009), “Uygur Türklerinin Mitolojik, Dini ve Tarihi Kadın Kahramanları Üzerine”, *Türkoloji Araştırmaları*, Cilt IV, Sayı 3 (II), p.1183-1198.
- Jung, K. H. (2013), “Kore Seondo ve Jingsimrok”, Uluslararası Beyin Eğitimi Enstitüsü, Kore Araştırmaları Enstitüsü, *Seondo Kültürü*, Cilt 14: 39-89.
- Jung, K. H. (2021), Seondo Heaven Ritual(仙道祭天) Culture of Baedal-kook(倍達國) appeared in Northeast Asian archeology and Resto-

- ration of the original form of Korean ethnic religions, *Uluslararası Beyin Eğitimi Çalışmalar Enstitüsü Kore Bilimi Araştırmalar, Seondo Kültürü Dergisi*, Vol. 31: 9-71.
- Kang, M. K. (2021). "Acceptance and transmission of the Mago myth-Focusing on Chinese character's materials", *Doğu Çin Edebiyatı Topluluğu*, 86: 69-96.
- Kayabaşı, O. A. (2016), "Türk Mitolojisinin Kutsal Dışısı: Umay", *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, Vol. 7, Issue 22, p. 220-228.
- Kim, H. J. (2014). *Kore Mago'nun Aktarım Yönleri ve İlahi Karakterleri*, Kore Üniversitesi Doktora Tezi, Kore.
- Kim, N.J. (2015). "Kore ve Japonya'da Doğum Tanrılarının Karşılaştırmalı Bir Çalışması", *Kyunghee Üniversitesi Karşılaştırmalı Kültür Araştırma Enstitüsü*, Vol. 39: 127-152.
- Kim, Y. K. (2011). "Göbek kordonu ve 3 numaralı çalışma", *Karşılaştırmalı Folklor Topluluğu*, Sayı: 129-163.
- Kwon, D. K. (2014). "Where did the Birth of the Masculinity of Korean Folktale, Minority of the Masculinity's Research History and Starting Point of the Masculinity of Gender - Initiation of Killing Goddess and Masculinity Birth in (Choi Jin Hoo) Folktale", *Kore Dili ve Edebiyatı Topluluğu*, Sayı 68: 505-543.
- Kwon, T. H. (1998). *Study on the Transmission Aspects and the Derivation Types of Giant Fables*, Gyenggi Üniversitesi Doktora Tezi.
- Park, J. J. (2014). *Mother Magod -Yeniden yazılmış Budoji*, Mago Books.
- Park, J. S. (Ed. Kim Eunsoo) (2020). *Budoji*, Han Munwa yay.
- Park. H. (2024). *Kore ve Türk Mitolojik Panteonları Bağlamında Mago ve Umay*. Yayımlanmamış doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Potapov, L. P. (1996), "Etnografik Verilerin Işığında Eski Türklerin Tanrısı Umay", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* (Çev. Muvaffak Duranlı), Sayı I, p. 213-233.
- Seo, J. B. (1970). "Sam God", *Shukmyeong Kadın Üniversitesi Asyalı Kadın Çalışmaları*, Cilt 9: 215-237.
- Tekin, T. (2010), *Orhon Yazıtları*, TDK yay, Ankara.
- Won, M. (2013). *Kore ile Çin Arasında Mago'nun Farklılıkları Araştırma*, Semyeng Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.

Yeşilyurt, B. (2019), *Türk Kültüründe Umay Kültü ve Yansımaları*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Dini Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

YNA, (E.T.: 09.03.2023), Erişim adresi:
<https://www.yna.co.kr/view/AKR20141226135500017>

Yoon, H. S. (2013), “Eski Kore Tanrıçalarının Türleri ve Bunların Tarihsel İlişkileri: İlahi Gücü Elde Etme Yöntemine Dayalı”, *Dongbang Dergisi*, Cilt162:136-166.